

részvevővel képzelhető el konkrét program és együttműködés a közös cél eléréséhez. A kapcsolattartásnak ennél egyszerűbb formáit és módozatait kínálja a szomszédos országokban kisebbségben élőkkel való együttműködésünk megteremtése. De az időközi konferenciákon a programokat mégis úgy kellene kijelölni, hogy abban mind a szomszédokban, mind a szétszórtságban élő magyar fiatalok képviselői egyeztethessék eredményeiket, gondjaikat; bízva abban, hogy előbb-utóbb egymás közötti tapasztalatcserékre is sor kerülhet.

Ha a konferenciának ezeket a tanulságait komolyan vesszük, és mielőbb kiaknázzuk a kedvezőbbé vált együttműködési feltételeket, akkor anyanyelvi mozgalmunkat újra friss tartalommal tölthetjük meg, ami feltétlenül eredményességhez fog vezetni. Mi, itthoniak igyekszünk ennek érdekében minden tőlünk telhetőt megtenni. Hisszük, hogy kezdeményeinket mindenütt kedvezően fogadják, ahol szakemberek és közösségi vezetők céljainkkal, a fiatalok magyarságtudatának, sőt küldetéstudatának megalapozásával egyetértenek.

Szathmári István

Beszámoló az Egyetemi Fórum munkájáról

1. Már az előző, veszprémi anyanyelvi konferencián többen utaltak arra, hogy a mozgalom első korszaka, a hőskor befejeződött, és ezután valami újnak kell kezdődnie. Azóta, különösen 1988 májusa óta, nagy horderejű politikai és egyéb változások mentek és mennek végbe Magyarországon. A nagyobb demokrácia, a nyitottság sok, korábban elképzelhetetlen dolgot lehetővé tett. A hazaiak világútlevelet kaptak; nyugatra kikerült honfitársaink szabadon jöhetnek haza; a nyugati magyar irodalom termékei immár itthon is kaphatók; kimondatott, hogy ez az irodalom a magyar irodalomnak szerves része; és így tovább. Nem csoda hát, hogy már előzőleg is, és mostani konferenciánkon is az elmúlt napokban olyan véleménye: is elhangzottak, hogy szervezetünkben gyökeres változtatásokra van szükség, illetve, hogy — például Czigány Lóránt megfogalmazása szerint — az Anyanyelvi Konferencia oszlassa fel önmagát, és alakuljon át a magyarok világkongresszusát előkészítő fórummá. Hogy ez-e a legjárhatóbb út számunkra, nem tudom igazán megítélni, de abban biztos vagyok, hogy nyelvtanító, kultúramegőrző és -átadó, a hungarológiai oktatást és kutatást segítő munkánkat folytatnunk kell! Sőt a jövőben ezt az eddiginél nagyobb intenzitással tehetnénk, mivel — remélhetőleg — ezután a megfelelő politikai légkörért, a sokoldalú és zavartalan érintkezésért nem kell harcot

vívni. Persze mindennél fontosabb és sürgetőbb lenne az anyanyelvi mozgalomnak a hatókörét a környező országokra érdemben kiterjeszteni. De hogy abban, amiben állami szinten is alig van előrelépés, mit tud tenni az anyanyelvi mozgalom, azt nem látom. Csupán annyit tudok, hogy mindenkinek minden eszközt meg kell ragadnia a jelenlegi tarthatatlan helyzet megváltoztatása érdekében!

2. Áttérve most már közelebbi dolgainkra, először az egyetemi fórum terveiről szólok, majd a hungarológiai oktatás kérdésköréből a hungarológiai központok működésével kapcsolatban teszek néhány megjegyzést, s közben kitérek a Finnországban folyó hungarológiai oktatásra és kutatásra.

Mint ismeretes, az egyetemi fórum legfiatalabb munkabizottsága az anyanyelvi mozgalomnak. Csak 1981-ben, a IV. Anyanyelvi Konferencián alakult meg, és gyűlt össze először tanácskozássra. Bár ott, továbbá a következő konferencián, Veszprémben, valamint a közbeeső védnökségi üléseken igen sok hasznos javaslat hangzott el, a fórum tevékenységi köre, munkamódszere és ezzel együtt a további terve csak a legutóbbi, 1987-ben megrendezett sárospataki védnökségi ülésen határolódott körül reális módon.

Lássuk röviden: hogyan? Az anyanyelvi mozgalom célja: minden erőnkkel segíteni a hazánk határain kívül élő magyarokat és leszármazottaikat abban, hogy megőrizzék, sőt erősítsék magyarságtudatukat. Ehhez az egyetemi fórum két módon tud hozzájárulni: a külföldön folyó felsőfokú hungarológiai oktatásnak és kutatásnak a támogatásával, amelynek viszont feladata az is, hogy megismertesse a tág értelemben vett magyar kultúrát a külföld minél szélesebb köreivel. Csakhogy ugyanilyen feladatokat lát el több intézményünk. Mindenekelőtt tehát — figyelembe véve fórumunk szerény lehetőségeit — egyeztetni kellett elképzeléseinket az említett intézményekkel, hogy reálisan kijelölhessük a saját, valóban elvégezhető teendőinket.

Melyek ezek a jelzett intézmények, és mit tesznek a hungarológiai oktatás és kutatás érdekében?

a) Először említem a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságot. Ez 1975-ben alakult meg, azzal a céllal, hogy összefogja és támogassa a külföldi hungarológiai műhelyeket. Folyóirata a Hungarológiai Értesítő és a Hungarian Studies. A mi szempontunkból különösen fontos az 1981-ben „Hungarológiai oktatás régen és ma” címmel Budapesten megrendezett első kongresszusa. A hasonló címen napvilágot látott könyv (szerk.: M. Róna Judit. Tankönyvkiadó, Bp., 1983.) is világosan tanúskodik arról, hogy ez a kongresszus — csak helyeselhetően — a külföldön folyó hungarológiai oktatás és kutatás felmérését szolgálta, és alkalmat adott az ebben működő tudósoknak, szakembereknek, akik a világ minden részéből — az USA-tól Japánig, Skandináviától Indiáig — eljöttek a találkozásra, eszmecserére. Itt már szóba került az is, hogy mit kell ma hungarológián érteni. De színes

képet kapunk a hungarológiai oktatás különböző modelljeiről, a tantervekről, az alkalmazott — gyakran igen eltérő módszerekről stb. De az előadások azt is világosan tükrözik, hogy a külföldi magyar oktató- és kutatóhelyek munkáját össze kell hangolni.

A Filológiai Társaság 1986-ban Bécsben megrendezett második kongresszusának már a szélesebb értelemben vett hungarológia volt a témája: a Duna-völgyi népek kultúrája közötti kölcsönhatások, különös tekintettel a XVIII-XIX. és a XIX-XX. század fordulójára, középpontba állítva a magyar nyelv, a magyar irodalom, a történelem, a néprajz stb. akkori szerepét, helyzetét.

A társaságnak célja továbbá az is, hogy valamennyi hungarológiával foglalkozó kutatót egy egységes szervezetben fogjon össze, és azonos szolgáltatásokkal lásson el. A tagoknak könyveket küldenek, kutatási témajavaslatokat adnak, meghívják őket rövidebb tanulmányutakra. Mindezzel azt kívánják elősegíteni, hogy nemzeti tudományunk nemzetközivé váljon, és hogy a külföldön elért kutatási eredményeket itthon is megismerhessék.

b) A hungarológiai oktatásnak és kutatásnak — mondhatnánk — központi intézménye a Magyar Lectori Központ. 1983-tól növekvő intenzitással szervezi és segíti a külföldi felsőfokú magyaroktatást és a hungarológiai kutatásokat. Fontosak az általa szervezett évenkénti munkaértekezletek, illetve a magyar lectori konferenciák. 1987-ben megindította „A hungarológia oktatása” című folyóiratot, amelynek eddig két számát vehettük kezünkbe. Ezenkívül kezdettől fogva küldi a szakkönyveket, szakfolyóiratokat, a szépirodalmi munkákat, a legkülönbözőbb taneszközöket, valamint az ajánló bibliográfiákat az egyes hungarológiai műhelyeknek. Megszervezi az újonnan külföldre menő lektorok, vendégtanárok felkészítését. Mégis talán a legfontosabb, hogy a Lectori Központ kutatócsoportja elkezdte és végzi az egyes helyeken folyó hungarológiai oktatás összehasonlító elemzését. Nagy kár, hogy anyagiak hiányában — reméljük, csak időlegesen — nem indíthatott meg más, nagyon lényeges kutatásokat pl.: a magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertani alapkérdései; az országismeret néven emlegetett, nagyon összetett diszciplínának a biztosabb megalapozása; stb.).

Ahhoz, hogy a Magyar Lectori Központ — például a megfelelő finnországi intézményhez, az UKAN-hoz hasonlóan — láthassa el feladatát, jelentős lépés volt a Hungarológiai Tanács megalakítása. A Hungarológiai Hírlevélnek, a Hungarológiai Tanács és a Lectori Központ tájékoztatójának ez évi első számából — egyébként negyedévenként fog megjelenni — megtudjuk, hogy a Hungarológiai Tanács 1988. november 3-án tartotta első ülését. Elnöke Köpeczi Béla, tagjai az egyes tudományágak szakemberei (például az irodalom területéről Pomogáts Béla és Czine Mihály), valamint bizonyos

kapcsolódó intézmények képviselői (például a Művelődésügyi Minisztériumé, a Magyarok Világszövetségéé stb.). Az eddig megtartott három ülés emlékeztetője azt jelzi, hogy ez a testület felelősen kezébe vette a hungarológiai oktatás és kutatás megfelelő szervezeti és tudományos összefogását, irányítását. Végül hadd jelezzem, hogy a Lectori Központ e hónap végén megrendezi az első nemzetközi hungarológiai oktatási konferenciát, négy szekcióban.

c) Harmadikként említem a néhány évvel ezelőtt létrejött Magyarságkutató Intézetet. Ez a fontos intézményünk a magyarság múltbeli és jelen helyzetét vizsgálja, a hangsúlyt — helyesen — a kisebbségben élő magyarokra helyezve. Hétfőn hallottuk Juhász Gyula igazgató előadását a magyarságkutatás helyzetéről, illetve Tóth Pál Péter beszámolóját a szomszédos országokban élő magyarság iskolaügyéről. Van bőven tennivalójuk! Kutatásaik mellett fontosak és hasznosak a kiadványaik is.

Az elmondottakat és lehetőségeinket figyelembe véve, azt mondhatjuk, hogy az egyetemi és főiskolai oktatók fóruma az anyanyelvi mozgalomnak olyan munkacsoportja, amely a külföldi hungarológiai oktatást és kutatást folyamatosan figyelemmel kíséri, tanácsaival, javaslataival és lehetőségeihez képest közvetlen munkájával is támogatja.

3. Hogy részleteiben mit tehetünk, mit teszünk e feladat megvalósítása érdekében, azt részben a sárospataki védnökségi ülésen (I. Nyelvünk és Kultúránk 69. sz.: 41-43), részben egy későbbi összefoglalásomban (73. sz.: 10-12) felsoroltam. Ez utóbbiból idézem a fontosabb részleteket.

A) A hungarológiai oktatás területén:

1. Segítjük a külföldi felsőoktatási intézmények együttműködését lehetővé tevő tapasztalatcsere szervezését (a modellek, programok, tantervek, módszerek kérdései; az egyes tárgyakkal kapcsolatos problémák; a felhasznált szakkönyvek, segédletek, taneszközök; stb.).

2. Megtárgyalunk fontos idevágó elméleti és gyakorlati témákat (milyen nyelvelmélet alapján készüljenek a nyelvtanárrok?; a nyelvleírás módjai a nyelvkönyvekben; a kétnyelvűség; stb.).

3. Szorgalmazzuk a kontrasztív nyelvészeti kutatásokat a magyar és más nyelvek viszonylatában.

4. Főként tagjaink és a tanáregyesületek (előszörben az Amerikai Magyar Tanárok Egyesülete) révén igyekszünk odafigyelni, hogy a hungarológia szempontjai érvényesüljenek a különböző külföldi egyetemeken. szélesebb értelemben is, azaz például a néprajz, a szociológia, a közgazdaságtan, az orvosi és a műszaki tudományok oktatásában.

5. A mai nyitottabb légkört felhasználva arra törekszünk, hogy — mint például Finnországban, de tudomásom szerint Lengyelországban és Szlovákiában is — a magyar nyelvet és a hungarológiai tárgyakat tanító, nem magyar állampolgárságú oktatók is részt vehessenek konferenciáinkon, munkaértekezleteinken.

B) A hungarológiai kutatás területén és a hungarológiai központokkal kapcsolatban:

1. Támogatjuk a hungarikák gyűjtését és a hungarológiai központok munkáját.

2. Megtárgyalunk idevágó kérdéseket (például a hungarológiai központok működése; hungarológiai központok létesítésének lehetőségei és feltételei).

3. Szorgalmazzuk szimpóziumok, konferenciák megszervezését, illetve megemlékezések, kiállítások megrendezését.

4. Szorgalmazzuk továbbá, hogy angol stb. nyelven magyar irodalmi, nyelvészeti, történelmi, néprajzi, illetve természettudományi és műszaki könyvek, ismertetések jelenjenek meg.

C) A hungarológiát általában segítő módok:

1. Javaslatokat teszünk a hungarológiai oktatás és kutatás egyes részlegeivel kapcsolatban, és ezeket továbbítjuk az illetékes társintézményekhez.

2. Tájékoztatjuk fórumunk tagjait a hungarológiát érintő új dolgokról, jelenségekről, eseményekről.

3. A magyarságtudat megőrzése, illetve ápolása érdekében segítjük pedagógiai és kulturális munkabizottságunk tevékenységét. Nem utolsósorban például azzal, hogy szorgalmazzuk a felsőoktatás keretében minél több olyan hungarológus kiképzését, akik később tanítják a magyar nyelvet, az irodalmat stb., akár alsó fokon is. Továbbá szakmai bírálattal hozzájárulunk ahhoz, hogy az elkészülő tankönyvek, szakmunkák minél színvonalasabbak legyenek.

4. Szorgalmazzuk külön fórumok rendezését a hungarológia egyes területeivel foglalkozók részére. Ahogy ugyanis — csak nagyon helyeselhetően — össze tudtak jönni eszmecsereére az orvosok, a közgazdászok, a történészek, a könyvtárosok stb., föltétlenül kívánatos, hogy hasonló módon találkozhassanak a külföldi magyar nyelvészek, a magyar nyelvet felsőfokon tanító tanárok, az irodalommal stb. foglalkozók, illetve a fordítók, tolmácsok.

5. Minden tudomány és oktatás alapja a megfelelő könyvtár. Szorgalmazzuk, hogy az oktató- és kutatóhelyeken legalább úgynevezett alapkönyvtár legyen, illetve hogy a régebben létrehozott könyvtárak lépést tartsanak az új művek beszerzésével.

6. Nyelvi és szakmai bírálattal segítjük a szélesebb értelemben vett magyar kultúrát bemutató füzetek, idegen vagy kétnyelvű könyvek, sorozatok színvonalas kidolgozását.

Tevékenységünk színterei: az anyanyelvi konferenciák, a védnökség ülései, alkalmi találkozások, továbbá a Nyelvünk és Kultúránk egyes rovatai.

Van tehát gazdag, de — úgy gondolom — reális tervünk, és ha olyan tenni akarás jellemzi megbeszéléseinket, mint a korábbi tanácskozásokat, akkor fórumunk betölti feladatát.

4. Mostani bevezetőm másik témaköre a hungarológiai központok működése. Erre azért érdemes sort kerítenünk, mert a felsőfokú hungarológiai oktatásnak és kutatásnak ezek a legfontosabb intézményei, továbbá mert kevésbé ismerjük őket. És ne felejtjük el, hogy számuk mostanában megnőtt, illetve napjainkban is hallunk effélék alakulásáról.

Nem lenne érdektelen részletesen megvizsgálni, hogyan jöttek létre, és hogyan változtak a hungarológiai műhelyek. Ezúttal azonban meg kell elégednünk annak megállapításával, hogy a mai értelemben vett hungarológiai intézmény gondolata Gragger Róberttől származik. Ennek a kiváló tudósnek és szervezőnek a célja a következő volt: a húszas évek elején Berlinben megalapított intézet révén megismertetni a németekkel a magyar kultúrát (I. Keresztury Dezső dolgozatát: Hungarológiai oktatás régen és ma 82-86). Szerencsénkre napjainkban, főként a hetvenes évektől a hungarológia művelése nemzetközivé lett. Egy 1988. márciusi hivatalos beszámoló szerint huszonhat ország kilencven egyetemén és főiskoláján mintegy négyezer hallgató foglalkozik hungarológiával. Ezen intézmények jelentős hányada inkább hungarológiai műhelynek nevezhető, de új, nagyobb igényű hungarológiai központok is létrejöttek. Toronto, Bloomington, Bécs, Róma, Párizs után néhány éve megkezdte működését a hamburgi Zentrum für Hungarologie, a múlt évben pedig az ungvári Hungarológiai Központ. Úgy hírlík, hogy a hollandiai Groningenben szintén alakulóban van egy hasonló intézmény. Bár tudtommal nincs pontosan elhatárolva a „hungarológiai központ”, a „hungarológiai műhely”, a külföldi „magyar tanszék”, illetve a „magyar intézet” stb. fogalma, mégis itt idézem az említett Hungarológiai Hírlevél alapján (I. sz.:13-14.) a Művelődési Minisztérium illetékesének a Hungarológiai Tanácsban elhangzott egyik bejelentését: „... a magyar intézetek hálózata tovább bővül, rövidesen megkezdí működését a moszkvai, a pozsonyi és a stuttgarti magyar intézet”. A hungarológiai központok közötti egyre élénkülő kapcsolatokról tanúskodik a következő négy híradás. 1988.

november 17-e és 19-e között a brüsszeli Állami Felsőfokú Fordító- és Tolmácsképző Intézet a mi Filológiai Társaságunkkal és belga intézmények közreműködésével nemzetközi hungarológiai kollokviumot rendezett „Magyar kultúra: egy évezredes kölcsönhatás néhány kiemelkedő mozzanata” címmel (vö. Nyelvünk és Kultúránk 74. sz.: 102-103); ez év májusában a torontói egyetem magyar tanszéke szervezett hungarológiai konferenciát; hasonlóképpen az ungvári hungarológiai központ május 28-a és 31-e között; végül pedig a hamburgi Zentrum für Hungarologie tudományos tanácsa évi összejövetelét Budapesten fogja tartani szeptember 16-a és 20-a között.

Sok mindent el lehetne mondani a megjelent írások, illetve részben személyes tapasztalat alapján a hungarológiai központokról, de inkább hallgassuk meg, az ott működő kollégákat. Mielőtt átadnám nekik a szót, magam is ilyen minőségben kívánok még elmondani néhány gondolatot a finnországi hungarológiai oktatásról, jóllehet — legalábbis egyelőre — ott nincs se külön magyar tanszék; se olyan hungarológiai központ, mint — mondjuk — Rómában vagy Hamburgban. Viszont van, pontosabban lett „magyar nyelv, irodalom és kultúra” szak, és megkezdődtek — egy úgynevezett Hungarológiai Bizottság irányításával a hungarológiai kutatások is.

Induljunk ki ebből: mi szükséges ahhoz, hogy külföldön a hungarológia mint szak létrejöhessen? Röviden: kell hozzá egy befogadó egyetem, s azon belül egy befogadó tanszék (intézet); kellene érdeklődő hallgatók; továbbá megfelelő oktatógárda; átgondolt program, tanterv és alkalmas könyvtár, ideértve a szükséges segédleteket is. Hogy azonban ezek a feltételek megszülessenek, ahhoz a külföldiek részéről bizonyos ráhangoltságra, vonzódásra is szükség van, s ez minél nagyobb, annál biztosabb a szak sikeres elindítása. Finnországban — szerencsénkre — ez a vonzódás erős: a rokonságtudat, a két ország közötti sokféle és gyakori érintkezés (Finn-Magyar Társaság, testvérvárosi kapcsolatok, együttműködés az evangélikus egyházon belül, illetve a jelenleg még kismértékű, de remélhetőleg növekvő számú közös ipari és kereskedelmi vállalkozások stb.), a különböző ösztöndíjak, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a finn hallgatók szívesen jöttek és jönnek a magyar szakra. És ennek a következménye — vagy ennek is a következménye —, hogy a Helsinki Egyetem, közelebbről a Finnugor Intézet készséggel befogadta a magyar szakot, és vezetői minden erejükkel azon voltak és vannak, hogy a hungarológia minél jobb eredményeket tudjon felmutatni.

A jelzett vonzódás azonban nem mai keletű. Mindannak az alakulása, története, amit közelebbről vagy távolabbról a finnországi hungarológia körébe sorolunk, a nyelvi rokonság felismerésének, illetve egyre táguló tudományos vizsgálatának a függvénye. A magyar Reguly Antaltól és a finn

Matias Aleksanteri Castréntól máig mindkét országban számos kiváló nyelvtudós munkálkodásának eredményeképpen a finnugrisztika rangos helyet vívott ki magának a világ nyelvtudományában. Ez azonban más eredményt is hozott: a finn és magyar nyelvészeknek egyre inkább bővülő együttműködését, barátságát, továbbá az, hogy jobbra e tudósok érdeméből már a XIX. század második felében mind Finnországban, mind nálunk a finn-magyar rokonság eszméje behatolt a művelt nagyközönség körébe is, és érdeklődést támasztott mindkét országban a másik nép iránt. A múlt század két utolsó évtizedétől az együttműködés még jobban kiszélesedett, áttért a kultúra és az élet más területeire: az irodalomra, a néprajzra, a színházra, a zenére, az építészetre, a képzőművészetekre stb. is. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a Helsinki Egyetemen — bár a magyar nyelvet 1869-től oktatták — 1924-ben magyar lektorátust szerveztek, ami 1928-tól Unkarilainen Laitos (Magyar Intézet) néven látja el feladatát. 1962-től államközi szerződés alapján magyarországi lektor tanít rendszeresen az egyetemen. 1982-től pedig magyarországi vendégprofesszor működik közre a hungarológia oktatásában. Ilyenformán, mintegy szerves folytatásként az 1985/86-os tanévben megindul a „magyar nyelv, irodalom és kultúra” szak is, mellékszakként.

A tantervet az ELTE eljárás módját, valamint a finnországi szokásokat figyelembe véve állítottuk össze. Valójában az úgynevezett „kiszélesített filológiai modell”-t követjük. Ez azt jelenti, hogy a nyelvészeti és irodalmi tárgyak mellé felsorakozik a gazdasági élet alakulását is vizsgáló és több tudományágnak (történelem, földrajz, néprajz, művelődés- és művészettörténet stb.) az eredményeit értékesítő kultúrtörténet. Éppen ez utóbbiaknak, továbbá egy-egy szakterületről alkalmilag felkérendő szakemberek előadásainak, valamint az úgynevezett specializált (a szaknyelvek szempontjait tekintetbe vevő) nyelvi óráknak a segítségével ez a modell is alkalmas arra, hogy legalább elindítsa az érdeklődő hallgatókat a hungarológia más, nem filológiai jellegű szakterületei felé.

Megjegyzem még a következőket, mint talán általánosabb jellegű és esetleg hasznosítható vonásokat:

a) A hungarológiai oktatás alapja a magyar nyelv. Az ideális az, ha a vendégprofesszor előadásait — mint magam is tettem — ezen a nyelven tartja. Természetesen támaszkodva a fogadó ország nyelvére (a terminus technikusok megadása az illető nyelven; olyan magyar szépirodalmi művek elemzése, amelyeknek van megfelelő műfordításuk; stb.).

b) A hungarológiai oktatásban szükség van úgynevezett diszciplinasűritésre. Tudniillik — már csak az oktatók kis száma miatt is — képtelenség minden tárgyat külön előadni. A leíró nyelvtan például alkalmas arra, hogy egyes grammatikai jelenségek (kivételek!) megmagyarázása érdekében kitérjünk — természetesen csak a kívánatos mértékben — azok

történeti vonatkozásaira. A stilisztika, a stílustörténet pedig segítheti az irodalom megismerését is.

c) Arra kell törekednünk, hogy végzett hallgatóinkat ne veszítsük el a hungarológia köréből, illetve szolgálatából. Érdemes például bevonni őket — mint ahogy Helsinkiben is tettük — a kontrasztív nyelvészeti vagy más hungarológiai jellegű kollektív munkálatokba, illetőleg eredményes és hasznos lehet időnként fordítói szemináriumot rendezni számukra.

Úgy látszik, a szak érdekében nem dolgoztunk hiába. Az egyetem vezetősége ugyanis e tanév őszétől a magyart mellékszakból főszakká tette. Ez még nagyobb rangot ad, nem utolsósorban azzal, hogy ezentúl úgynevezett elmélyítő (speciális) tanulmányokat is lehet a szak keretében folytatni, és meg lehet szerezni az ottani tudományos fokozatokat.

Összefoglalás: A harmadik szekcióban az egyetemi és főiskolai oktatók fórumának központi témája a hungarológiai centrumok működése volt. Hogy azonban előző megbeszéléseinkkel a folytonosságot biztosítsuk, a bevezető előadás visszatekintett a korábbi témakörökre, továbbá pontokba szedve felvázolta, hogy milyen lehetőségei és milyen feladatai vannak az anyanyelvi mozgalom a munkabizottságának.

Részletes előadást hallgattunk meg a hungarológia külföldi egyetemi oktatásának rendszeréről, illetve a Magyar Lektorai Központ tevékenységéről; a bevezető előadásban a finnországi magyar nyelv, irodalom és kultúra szak megindulásáról; aztán a jugoszláviai Hungarológiai Intézet húsz év alatt elért eredményeiről; majd a hamburgi Zentrum für Hungarologie szervezeti felépítéséről. Egy előadás az adai-portlandi nyári egyetem tanulságait elemezte. Ezenkívül a beszámolókból szó volt még a könyvtárnak a hungarológiai oktatásban betöltött, szerepéről, valamint az amerikai intézetek hungarológiai könyvanyagáról; továbbá egy magyarságismereti kiskönyvtár szükségéről. Végül örömmel hallottunk az Erdélyi Múzeum újraindításáról.

Az előadásokat, beszámolókat élénk vita követte; fél hét után inkább be kellett rekeszteni a találkozózt, semmint elmondhattuk volna, hogy megbeszéltük akár csak a legfontosabbakat is.

Mintegy rövid összegezésként azt állapítottuk meg, hogy a hungarológiai központokat, a hungarológia egyetemi és főiskolai oktatását inkább a különbözőség és a sokrétűség jellemzi. Nincs egységes modell, ami egyébként érthető, márcsak azért is, mert mindegyik intézménynek föltétlenül alkalmazkodnia kell a befogadó egyetemhez.

Fórumunk egyébként szükségesnek látná, hogy gyakrabban, legalább két évenként összejöhhessünk. Következő tervezett témánk: a hungarológia mint szak, illetve a hungarológia kiterjedése, határai a külföldi felsőoktatásban. Követelményként írjuk elő, hogy az előadások és beszámolók majd inkább problémafelvetők legyenek, problémafelvetőbbek a mostaniaknál.

Javaslataink közül egyet emelek ki: kérjük egy nyolc-tíz kötetből álló, magyar és idegen nyelvű magyarságismereti (történelem, néprajz, magyarok a nagyvilágban stb.) kiskönyvtárnak a sürgős megjelentetését, gondolva mindenekelőtt a második és harmadik generációra, amelyek már nagyon nehezen vagy egyáltalán nem beszél magyarul, viszont esetleg több okból mégis kötődik a magyarsághoz.

Pomogáts Béla

Beszámoló az Irodalmi Szekció munkájáról

Az elmúlt esztendő a korábbi három évtizedhez képest a szinte hihetetlen változások időszaka volt, s nyilvánvaló, hogy irodalmunk életének is radikálisan át kellett alakulnia. Ez az átalakulás egyaránt érintette a művelődéspolitikát, az irodalom szervezeti rendjét, a könyvkiadást, a folyóirat-irodalmat, s előbb-utóbb, ahogy a gyorsuló idő eredménye beérik, érinteni fogja az elkészülő és megjelenő műveket is. Számot vetve a jelennel, mindazonáltal vissza kell tekintenünk arra a — mondjuk — egy évtizednyi időszakra, amely ezekhez a nyilvánvaló, mindenképpen látványos és nemegyszer zavarba ejtő átalakulásokhoz elvezetett. Visszanézve, úgy tetszik, a nyolcvanas évek időszaka irodalmunk szabadságharcának, igaz, kissé hosszúra nyúlt korszaka volt. Hasonló szellemi függetlenségi küzdelem ment végbe 1955-1956 folyamán, az 1956 nyarán jóformán visszaszerzett irodalmi autonómiát az októberi felkelés leverése igen radikálisan és fájdalmasan szüntette meg. A nyolcvanas években ez az autonómiáért viselt küzdelem lassabban haladt előre, voltak átmeneti visszaesései, sőt súlyos kudarcai is. Az az irodalompolitika, amely az ötvenes évek „felvilágosulatlan” abszolutizmusát a hatvanas évek közepén — a politikai konszolidáció eredményességével párhuzamosan — a „felvilágosult” abszolutizmus mostanában mind többet bíralt paternalista gyakorlatával váltotta fel, egészen 1988 tavaszáig érvényben maradt, és csak az MSZMP májusi pártértekezletét követő földcsuszamlásszerű átalakulások következtében szűnt meg, pontosabban szenvedett most véglegesnek tetsző vereséget.

Az irodalompolitika igen hosszú időn keresztül fenn kívánta tartani az irodalom egységének azt a fikcióját, amely mellett a különböző irányzatoknak és mozgalmaknak nem lehetett szervező szerepe, elzárkózott az ilyen mozgalmak határozottabb fellépése és megnyilatkozása elől, és ingerülten, nemegyszer hisztérikus intézkedésekkel reagált minden olyan jelenségre, amely a központilag elgondolt irodalommodelltől eltért, vagy éppenséggel a